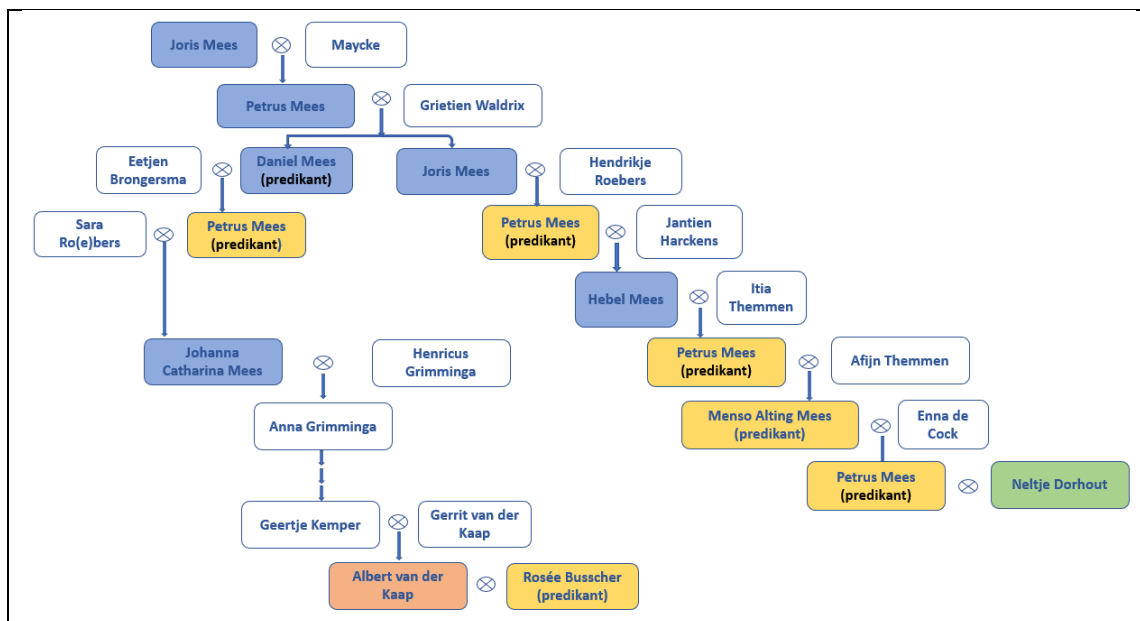

Dorhout

Albert van der Kaap

Al enige tijd probeer ik een beeld te krijgen van de sociaal-economische omgeving van een bepaald deel van mijn Groningse voorouders, met name van hen die leefden in de zestiende en zeventiende eeuw. In een aantal artikelen doe ik verslag van mijn zoektocht. Een van de zaken die opvallen is het grote aantal predikanten; zij zijn in de schema's geelgekleurd. In een apart kadertje geef ik telkens aan wat mijn relatie is tot de beschreven familie, een relatie die loopt via de familie Mees.

In dit artikel volgen we een aantal generaties Themmen, die relaties hadden met de familie Mees en Hoisingius en die ook relatief veel predikanten telde.¹

De godsdienstige situatie in Groningen in de zestiende en zeventiende eeuw

Op papier bleef het katholicisme de hele zestiende eeuw de overheersende godsdienst in het Groningse land. Tot 1594 om heel precies te zijn. Maar kijken we naar de godsdienstige overtuiging van heel veel, zo niet de meeste, mensen, dan was de situatie veel diffuser. 'Al decennialang', zegt Harry Pertont², 'heerste in Stad en Lande een vrij open, ondogmatisch, pluriform en vreedzaam katholicisme, dat gemakkelijk protestantse elementen in zich opnam en wars was van kettervervolgning. Vanuit Emden kwam er veel reformatorische lectuur op de Groninger markt, die zelfs door priesters op kansels werd besproken. Vooral bij de geleterde bovenlaag sloeg zulk gedachtegoed aan, wat onder meer blijkt uit de afname van het aantal vrome schenkingen, bedevaarten en intredingen in kloosters.' Wiebe Jannes Formsma (1903-1999) vat de situatie als volgt samen: 'Er was sprake van een vrijzinnig, gematigd katholicisme met meer of mindere tendensen naar de hervorming, onder invloed van mensen als Wessel Gansfort en Reinier Veldman

¹ Voor meer informatie over de familie Mees, lees het artikel over Eetyen Brongersma en Daniel Mees.

² <https://www.groningerarchieven.nl/actueel/blog/220-johan-van-ewsum-1>

(*beter bekend als Regnerus Praedinius*).³ Hoewel het aantal mensen dat sympathiseerde met de Reformatie groeide bleven de meesten van hen, volgens Formsma, in de kerk. Soms gingen pastoors naar de nieuwe leer preken, maar zonder uit te treden.

In dit beeld past het ook dat de Beeldenstorm, die in bepaalde delen van de Nederlanden in 1566 tot grote vernielingen in kerken en kloosters leidde in Groningen een heel gematigd karakter had.⁴

Het verraad van Rennenberg

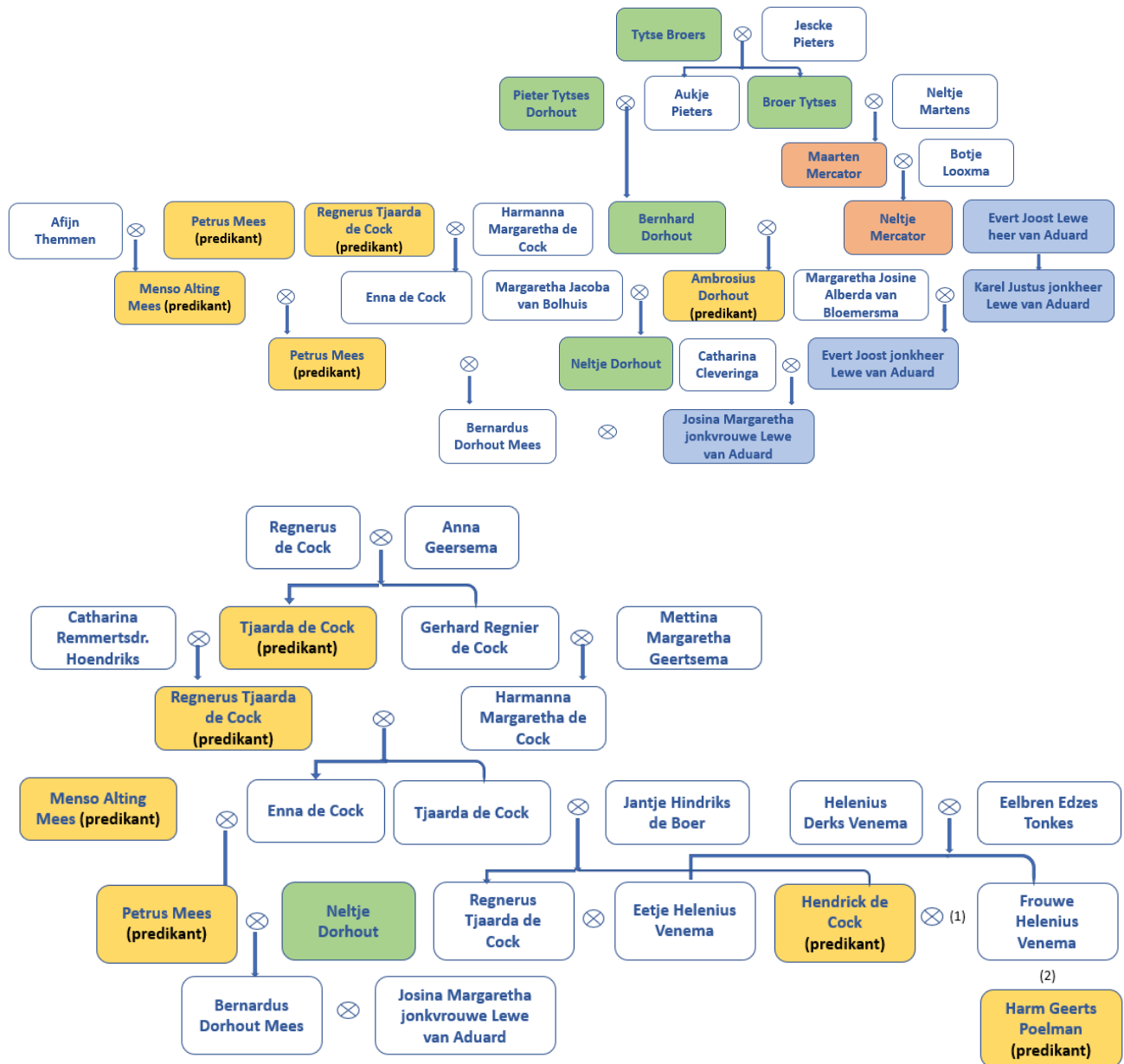
De situatie veranderde in 1580 sterk in het nadeel van mensen die met de Reformatie sympathiseerden. In dat jaar koos de stad Groningen, met het zogenaamde Verraad van Rennenberg, in de opstand van de Nederlanden tegen Spanje, de Spaanse zijde. Velen (met name de elite) die zich, openlijk, tot het protestantisme hadden bekeerd, voelden zich in Groningen niet meer veilig en weken uit naar het Oostfrieze Emden en omgeving.

Aan de ondergeschikte positie van de protestantse kerk kwam veertien jaar later definitief een einde toen Groningen in 1594, met de Reductie, officieel overging tot het protestantisme. Vier jaar later volgde ook Drenthe, dat door toedoen van stadhouder Willem Lodewijk in veertien dagen tijd protestant kleurde, zoals men zei.

Maar het van bovenaf opleggen van het protestantisme viel in de praktijk behoorlijk tegen. Duidelijk was dat er door de abrupte overgang zowel in Groningen als in Drenthe op korte termijn grote behoefte was aan predikanten. Een deel van de katholieke pastoors was weliswaar overgegaan naar het protestantisme, maar dat was bij lange niet voldoende. Het gevolg was dat men het bij de aanstelling van predikanten lang niet altijd erg nauw nam en nog vele tientallen jaren bleef het bij de provinciale synodes klachten regenen over onvoldoende theologische kennis van nieuwe aangestelde predikanten en/of over hun liederlijke gedrag. Heel geregeld werden dominees dan ook uit hun ambt gezet. Dat overkwam ook predikanten in ons verhaal.

³ Formsma, Wiebe Jannes (1903-1999) (1968). *Het voorspel van de 80-jarige oorlog in Stad en Landen*. Samenvatting van een lezing gehouden voor de historische vereniging 'Stad en Landen' op 21 februari 1968. https://www.groningerarchieven.nl/images/projecten/Voorspel1766_77.1968_web.pdf

⁴ Zie bijvoorbeeld: <http://histoforum.net/borgen/De%20Beeldenstorm%20in%20Groningen.pdf>

Pieter Tytses Dorhout

Pieter Tytses/Tjietzes Dorhout, zoon van Tietse Broers en Jeske Pieters, werd geboren op 30 mei 1662 in Nieuw-Brongerga en overleed op 20 augustus 1710 in Leeuwarden. Hij trouwde (wonende te De Knipe) op 19 juli 1685 in Heerenveen met Aukje Pieters/Pytters, geboren in juni 1663 in Heerenveen, overleden op 18 november 1751 in Leeuwarden. Bernardus Dorhout was hun zoon.

Bernardus Dorhout

Bernardus Dorhout, werd geboren op 14 september 1703 in Leeuwarden en overleed op 6 januari 1789 in Leeuwarden. Hij trouwde op 6 mei 1731 (ondertrouw 20 april 1731 in Sneek 27 april 1731 in Leeuwarden/ 6 mei 1731 in Leeuwarden) in Garijp met Neltje Mercator, geboren op 12 maart in 1713 in Sneek, overleden op 20 maart 1789 in Leeuwarden, dochter van Maarten Broers Mercator

en Botje Bienses Looxma. Bij zijn huwelijk woonde Bernhard in Amsterdam en/of Leeuwarden.⁵ De vader van Neltje, Maarten Broers, was (2) getrouwd met Maria Johanna Munninckhuis en (3) met Antje Boelis de Cok.

Bernhard was lakenkoopman, schepen en burgemeester van Leeuwarden, volmacht ten landdage en lid van het Mindergetal. Ook Maarten Mercator was lakenkoopman, burgerhopman in Sneek en schrijver van een compagnie infanterie.

Ambrosius Dorhout was hun zoon.

Lakenkopers

De vader van Maarten Mercator, Broer Tytses, was, net als zijn vader, Tietse Broers, lakenkoper in Sneek.

Bernhard Dorhout en Neltje Mercator, geschilderd door Dirk Jacobs Ploegsma, 1787.

⁵ Voor een overzicht van hun kinderen, zie: <https://www.greetsgenealogie.nl/gezinskaart-van-bernardus-dorhout-1703-1789/>

Deze gouden beker werd in 1781 geslagen ter ere van het 50-jarig huwelijk tussen Bernardus Dorhout en Neltje Mercator, leden van een rijke Leeuwarder familie. Zulke bekers werden vaker gemaakt, maar zijn later allemaal omgesmolten.

Net zo bijzonder als de beker is het aankoopbewijs: het is uniek dat dat zolang bewaard is gebleven, en de waarde is dan ook vergelijkbaar met de beker zelf.⁶

Ambrosius Dorhout

Ambrosius Dorhout werd geboren op 6 november 1753 in Leeuwarden (gedoopt op 21 november 1753) en overleed op 30 april 1827 in Leeuwarden. Hij trouwde (huwelijkscontract 23 mei 1793 in Groningen) met Margaretha Jacoba van Bolhuis, geboren op 15 april 1771 in Noordwijk aan Zee, overleden op 17 december 1824, dochter van dominee (in Noorddijk en Oostwold) Lambert van Bolhuis en Rika Cranssen, dochter van Jacob Cranssen en Grietje Themmen.⁷ Ambrosius was predikant in Lekkum-Miedum, waar hij in augustus 1784 een beroep kreeg uit Britswerd en op 14 januari 1787 uit Hindeloopen. Hij kwam op 8 november 1789 naar Buitenpost. Op 14 september 1794 vertrok hij naar Harlingen.

Neeltje Dorhout was hun dochter.

Nalatenschap van Ambrosius en Margaretha

Er was onroerend goed en verder waren er legaten voor de Hervormde Kerk en voor de Nederduitse gemeenten van Leeuwarden (fl. 5.250,), van Harlingen (fl. 2.100,), van Buitenpost (fl. 1.050,) en van Lekkum (fl. 1.050,). Maar ook voor zijn dienstmeiden Grietje Leverland (fl. 1.000,) en Femke Niehof (fl. 700) en voor de boedelredders Mr. Bernhardus Buma, grietman BAA te Weidum en Mr. Catharinus Cornelius Christianus Warmolts, procureur (elk fl. 1.000,). (akte deels onleesbaar).

Botje Bernards Dorhout

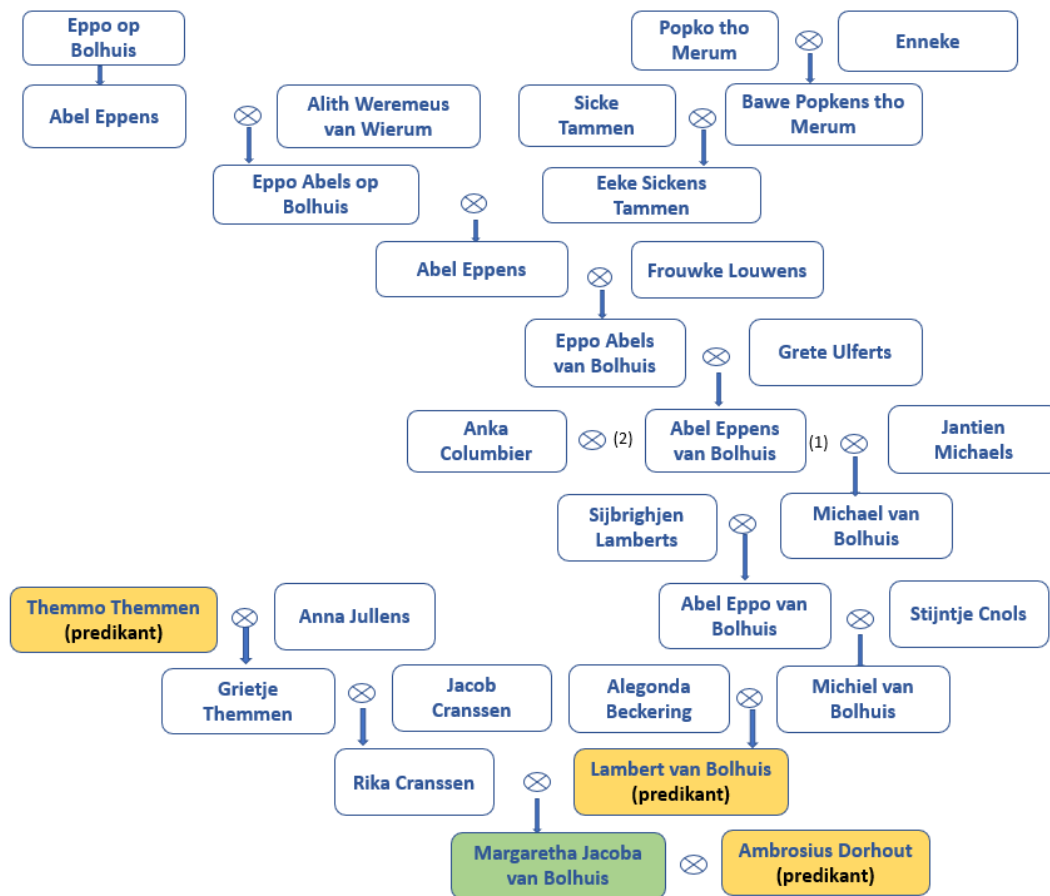
⁶ <https://leomiddelse.nl/unieke-eeuwenoude-beker-voor-fries-museum-we-hielden-er-sigaren-in/>

⁷ <http://www.greetsgenealogie.nl/gezinskaart-van-lambertus-van-bolhuis-1741-1826/>

Botje was een zus van Ambrosius. Zij trouwde in 1760 met Gerlof Wiebes Buma, geboren op 20 augustus 1732 in Sneek, overleden op 28 augustus 1807, zoon van koopman Wiebe Buma en Rebecca Joukes. Gerlof was advocaat, vroedsman en raad in het hof van Friesland. Zij kregen o.a. een zoon Bernhardus Buma (grietman), overleden op 14 juli 1838 en een kleinzoon Gerlacus Buma.

Lambertus van Bolhuis.

Neltje Dorhout

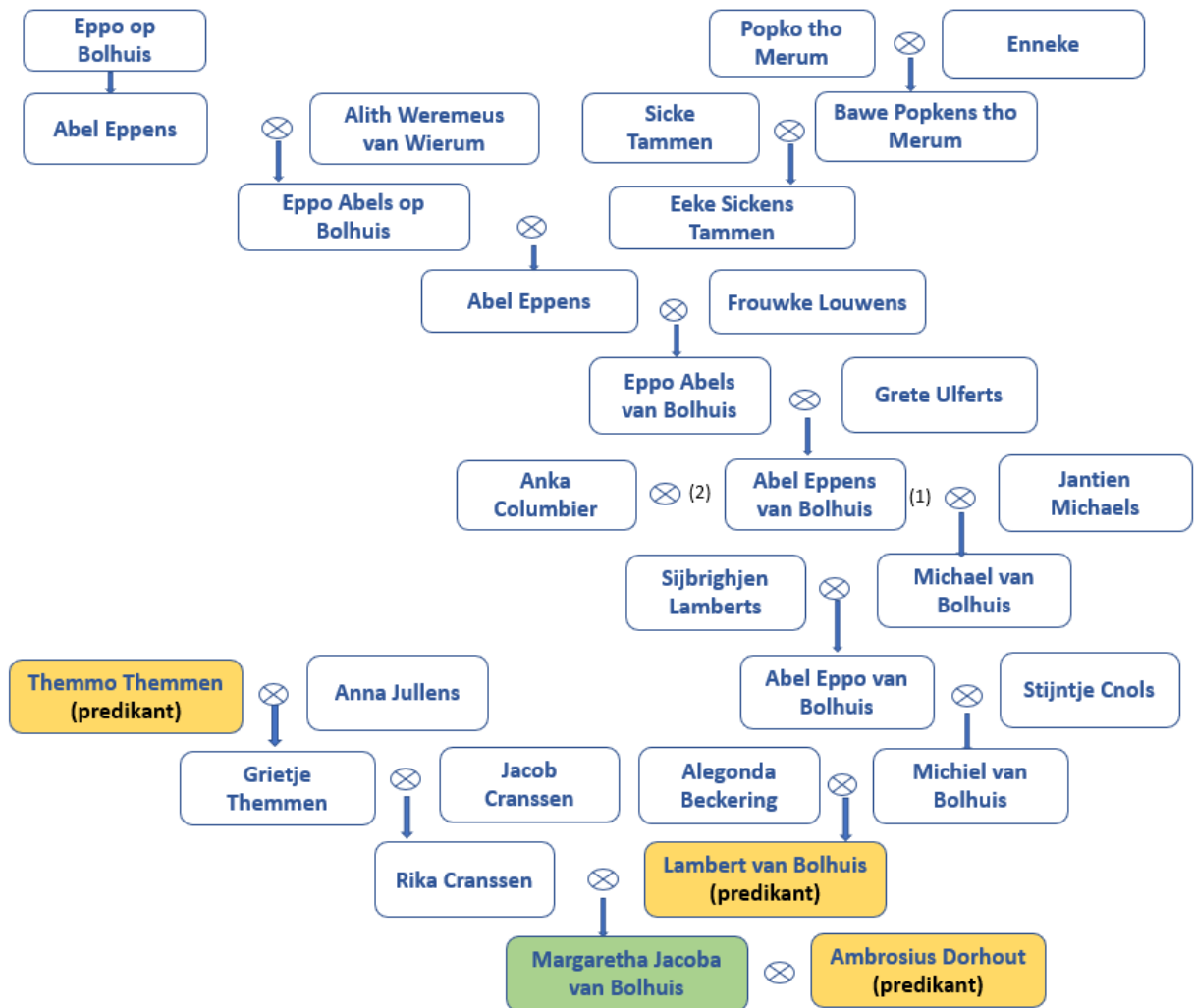
Neltje Dorhout werd geboren op 24 november 1794 in Harlingen en overleed op 12 mei 1865 in Appingedam. Zij trouwde op 29 april 1819 in Leeuwarden met dominee Peter Mees, geboren op 12 juli 1792 in Leermens, overleden op 2 juni 1856 in Groningen. Neltje deed op 11 juni 1813 belijdenis in Leeuwarden en vertrok op 9 augustus 1819 naar Korte- en Langezwaag, waar haar man predikant was. Zij vertrokken in 1824 naar Garmerwolde. Op 2 februari 1829 verkocht Neltje Dorhout aan diverse personen vastgoed in Tietjerk.⁸

8

https://allefriezen.nl/zoeken/persons?ss=%7B%22q%22:%22Neltje%20Dorhout%22%7D&sort=%7B%22order_i_datum%22:%22asc%22%7D&page=5

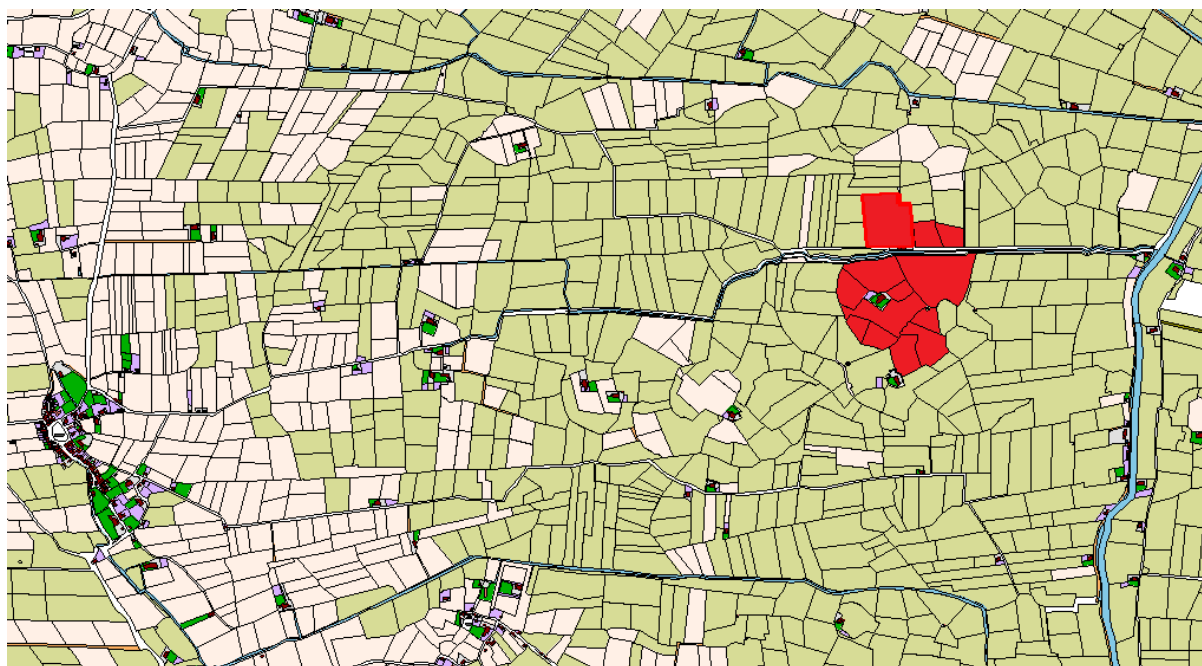
Neltje Dorhout.

In het kadaster van 1832 wordt vermeld dat Neltje eigenaar was van een perceel weiland (nr. 150) van 23230 vierkante meter, belasting klasse 3 in Hijum, maar ook van:

Perceelnr.	In gebruik als	Oppervlakte m ²	Klasse	Belasting
224	Watermolen	260	1	
225	Weiland	10410	5	
226	Weiland	24300	5	
227	Weiland	20330	3	
228	Weiland	13810	3	
229	Weiland	8670	3	
230	Weiland	37870	2	
231	Weiland	17490	3	
232	Moestuin	1380	1	
233	Boomgaard	4540	1	
234	Huis en Erf	1100	1	36
235	Weiland	32410	3	
236	Weiland	8130	2	
237	Weiland	65450	3	

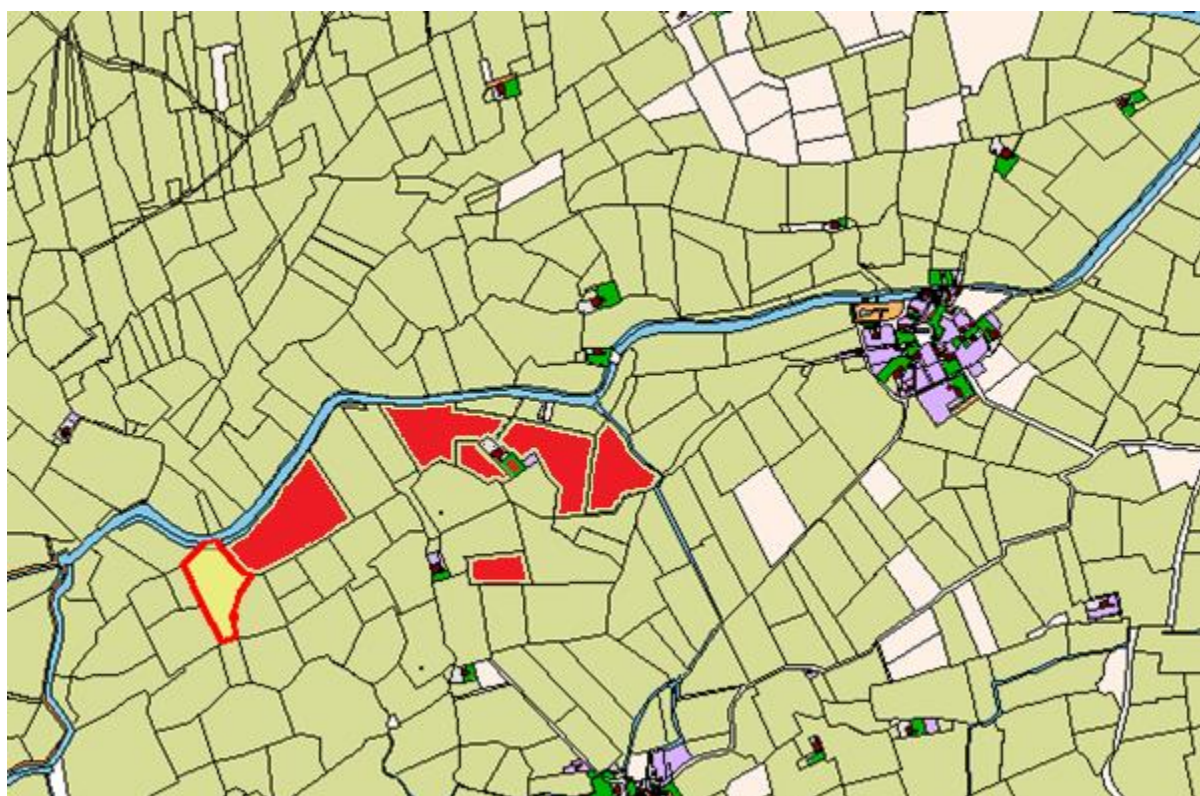
Perceelnr.	In gebruik als	Oppervlakte m ²	Klasse	Belasting
84	Weiland	21160	4	
85	Weiland	10520	4	
90	Weiland	21710	4	
96	Weiland	22400	4	
119	Weiland	11580	4	
120	Weiland	14040	3/4	
123	Weiland	49950	3	

Percelen land van Neltje Dorhout nabij Hijum, dat ten noorden van Leeuwarden ligt.

en van diverse percelen in Deinum:

Perceelnr.	In gebruik als	Oppervlakte m ²	Klasse	Belasting
149	Weiland	30700	2/3	
150	Weiland	7190	2	
160	Weiland	35200	2/3	
535	Weiland	27740	3	
540	Weiland	59430	3	
546	Weiland	30830	2/3	
551	Weiland	25710	2	
552	Weiland	14600	2	
560	Weiland	40550	2/3	
561	Weiland	14410	2	
562	Tuin	1070	2	
563	Boomgaard	2580	2	
564	Huis en Erf	2580	1	36
565	Weiland	10880	1/2	
566	Weiland	38810	2	

Percelen land van Neltje Dorhout nabij Deinum, dat ten westen van Leeuwarden ligt.

Bernardus Dorhout Mees was hun zoon.

In het Jaar Een duizend acht honderd en negentien den negen en twintigsten dag
der maand April des voornamiddags ten elf uren,
zijn voor ons Burgemeester Officier van den Burgerlijken
Stand der Gemeente van Lauwarden
PROVINCE VRIESLAND, gecompareerd

de heer Petrus Mees ons Ses en twintig jaren geboren
te Lauwarden, Gemeente te Land, Provincie Groningen, woonachtig
te Langerwaal, Looze bij de Gemeente aldaar,
meerderjarige zoon van den Wel Eerwaardigen heer Hendrik
King Mees en van meijstvrouw Emma de Boer, beide overleden,
alwaer in de maand November van het jaer Leventien honderd
vijfen negentig te Lauwarden en de tweede den vierden Aprilacht
eten honderd negen te Spij, hejper acte van nationaliteit den
twintigsten Maart achttien honderd negentien te Appingedam,
van den Eerw. Mr. Elias Dull opgesteld, hebbende aan
de nationale in liden veldaan. Gelyken Degeand raad
der Gouverneurs der Provincie Groningen van den Kerkg
op den Maart deses jaers, 1834.

Bernardus Dorhout Mees

Bernardus Dorhout Mees werd geboren op 30 december 1830 in Garmerwolde en overleed op 27 mei 1890 in Bendorf aan de Rijn (geslachtsnaam is bij KB op 18 april 1868 veranderd in Dorhout Mees).⁹

Hij trouwde op 9 september 1857 in Appingedam met Josine Margaretha Lewe van Aduard, geboren op 26 juni 1838 in Uitwierde, overleden op 28 augustus 1905 in Groningen, dochter van Evert Joost, jonkheer Lewe van Aduard en Catharina Cleveringa.¹⁰

Bernardus werd als student rechten ingeschreven in Groningen op 25 augustus 1849 en in Utrecht op 7 juli 1853. Hij promoveerde te Utrecht op een proefschrift over de Rechtskracht van het beding volgens Art. 1223 lid 2 B.W. tusschen den schuldenaar en den hypotheekhouder aan te gaan

Bernardus was advocaat, procureur en rechter in Groningen, waar hun kinderen zijn geboren, Petrus, Catharina, Evert Joost (geslachtsnaam van Catharina en Evert bij KB op 7 mei april 1868 veranderd in Dorhout Mees), Rudolph Pabus (geslachtsnaam is bij KB op 18 april 1868 veranderd in Dorhout Mees), Arnoldus Regnerus (geslachtsnaam bij KB op 7 mei april 1868 veranderd in Dorhout Mees), Neltje (geslachtsnaam is bij KB op 18 april 1868 veranderd in Dorhout Mees), Petrus, Johannes Quintus en Carolus Justus.¹¹

⁹ Bernardus schreef in 1885 in De Gids een artikel over het belang van *Het Grieksch bij de opleiding tot de studie der rechts- en staatswetenschappen*.

https://www.dbnl.org/tekst/_gid001188501_01/_gid001188501_01_0066.php

¹⁰ Voor hun voorouders zie: <https://www.genealogieonline.nl/west-europese-adel/1257573.php>.

¹¹ Zie: <http://www.greetsgenealogie.nl/gezinskaart-van-bernardus-dorhout-mees-1830-1890/> en <https://www.genealogieonline.nl/genealogie-mees/11048456963.php>

Bernardus Dorhout Mees en Josine Margaretha Lewe van Aduard.

